

4. Неновски Н. Право и ценности. София, 1982. 416 с.
5. Демидов Ю.А. Социальная ценность и оценка в уголовном праве. Москва, 1975. 185 с.
6. Рабінович П.М. Інструментальна цінність об'єктивного юридичного права. *Вісник Академії правових наук України*. 2005. № 3(42). С. 8–13.
7. Алексеев С.С. Право и наша жизнь. Москва, 1978. 224 с.

References:

1. Leont'ev A.N. (1971) Potrebnosty, motyvy y emotsyy [Needs, motives and emotions]. M.: Yzd-vo Mosk. Un-ta, 40 s. [in Russian]
2. Rabinovych P.M. (2006) Sotsyalystycheskoe pravo kak tsennost' [Socialist law as a value]. Odessa: Yuryd. Lyt., 167 s. [in Ukrainian]
3. Simejnyj kodeks Ukrainy [Family Code of Ukraine] : Zakon Ukrainy vid 10 sichnia 2010 r. № 2947–III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2947-14>
4. Nenovsky N. (1982) Pravo y tsennosty [Law and values]. Sofyia. 416 s. [in Russian]
5. Demydov Yu.A. (1975) Sotsyal'naia tsennost' y otsenka v uholovnom prave [Social value and evaluation in criminal law]. M., 185 s. [in Russian]
6. Rabinovych P.M. (2005) Instrumental'na tsinnist' ob'iektyvnoho jurydychnoho prava [Instrumental value of objective law]. *Visnyk Akademii pravovykh nauk Ukrainy*. № 3(42). S. 8–13. [in Ukrainian]
7. Alekseev S.S. (1978) Pravo y nasha zhyzn' [Law and our life]. Moskva. 224 s. [in Russian]

DOI <https://doi.org/10.51647/kelm.2020.3.1.50>

МІСЬКЕ САМОВРЯДУВАННЯ УКРАЇНСЬКИХ МІСТ У СЕРЕДНЬОВІЧЧІ

Vitalii Nestor

кандидат юридичних наук

ORCID ID: 0000-0002-8194-1392

Анотація. Метою статті є дослідити міське самоврядування за часів середньовіччя та сформулювати висновки і пропозиції, які стануть у нагоді під час аналізу сучасного стану самоуправління у містах України. Завданнями, спрямованими на досягнення цієї мети, є проаналізувати позиції сучасних українських вчених щодо магдебурзького права.

Дослідження побудоване на основі превалювання історичного методу. Також застосовуються такі методи, притаманні юридичній науці: аналіз, синтез, індукція, дедукція. У процесі проведення дослідження автор спирався на герменевтичний та аксіологічний підходи до вибраної проблематики. Варто наголосити на важливих для дослідження сучасного стану самоуправління міст в Україні положеннях: а) у кожному місці самоврядування було унікальним, унікальність зумовлювалась особливостями, потребами міста; б) у кожному місті самоврядування було самодостатнім із точки зору наявності представницьких органів, їхніх виконавчих органів (посадової особи з виконавчими функціями), а також судових органів.

Нарешті, варто підкреслити – далеко не усі міста на території сучасної України мали права організувати самоврядування відповідно до грамот, виданих у межах магдебурзького чи хелмінського права. Такі грамоти отримували лише найбільш значні за обсягом населення чи за своїми політичними, економічними тощо функціями міста. Невеликі міста, які не мали відповідних грамот, застосовували менш складну систему міського самоврядування. Як правило, вона охоплювала колегіальний представницький орган (на зразок ради), його керівника (на зразок бургомистра, вейта) та виконавчий орган. Здебільшого відсутність магдебурзької грамоти означала відсутність у місті міського суду – лави.

Нині в Україні доцільно рекомендувати впровадити підхід, відповідно до якого самоврядування міст має бути не уніфікованим, а адаптованим щодо викликів, які стоять перед територіальними громадами.

Ключові слова: місцеве самоврядування, міста, середньовічні міста, магдебурзьке право, магдебурзька грамота, історія міського самоврядування.

URBAN GOVERNMENT OF UKRAINIAN CITIES IN THE MIDDLE AGES

Vitalii Nestor

Candidate of Law Sciences

ORCID ID: 0000-0002-8194-1392

Abstract. The aim of the article is to study city government during the Middle Ages and to formulate conclusions and proposals that will be useful in analyzing the current state of the city government in Ukraine. The tasks aimed at achieving this goal are to analyze the positions of modern Ukrainian scholars on Magdeburg law.

The study is based on the prevalence of the historical method. Methods inherent in legal science, such as analysis, synthesis, induction, deduction, are also used. In conducting the study, the author relied on hermeneutic and axiological

approaches to selected issues. It is necessary to emphasize the following important provisions for the study of the current state of city government in Ukraine: a) in each place of self-government was unique, uniqueness was determined by the characteristics, needs of the city; b) in each city, self-government was self-sufficient in terms of the presence of representative bodies, their executive bodies (officials with executive functions), as well as judicial bodies.

Finally, it should be emphasized that not all cities in modern Ukraine had the right to organize self-government in accordance with the charters issued under the Magdeburg or Helminth law. Such diplomas were received only by the most significant in terms of population or their political, economic and other functions of the city. Small, undocumented cities used a less complex system of municipal self-government. As a rule, it included a collegial representative body (such as the council), its head (such as the mayor, the vojt) and the executive body. For the most part, the absence of the Magdeburg charter meant the absence of a city court – a bench in the city.

At present, it is advisable in Ukraine to introduce an approach according to which city government should not be unified, but adapted to the challenges facing territorial communities.

Key words: local self-government, cities, medieval cities, Magdeburg law, Magdeburg charter, history of city self-government.

SAMORZĄD MIEJSKI MIAST UKRAIŃSKICH W ŚREDNIOWIECZU

Vitalii Nestor

kandydat nauk prawnych

ORCID ID: 0000-0002-8194-1392

Adnotacja. Celem artykułu jest zbadanie samorządu miejskiego w czasach średniowiecza oraz sformułowanie wniosków i propozycji, które przydadzą się w analizie współczesnego stanu samorządu w miastach Ukrainy. Zadaniem zmierzającym do osiągnięcia tego celu jest analiza stanowisk współczesnych ukraińskich naukowców dotyczących prawa magdeburskiego.

Badanie opiera się na dominacji metody historycznej. Stosowane są również metody właściwe dla nauk prawnych, takie jak analiza, synteza, indukcja, dedukcja. Podczas prowadzenia badań autor oparł się na hermeneutycznym i aksjologicznym podejściu do wybranej problematyki. Należy zwrócić uwagę na następujące ważne dla badania współczesnego stanu samorządu miast na Ukrainie przepisy: a) w każdym miejscu samorząd był wyjątkowy, wyjątkowość wynikała z cech, potrzeb miasta; b) w każdym mieście samorząd był samowystarczalny pod względem obecności organów przedstawicielskich, ich organów wykonawczych (urzędnika z funkcjami wykonawczymi), a także organów sądowych.

Na koniec należy podkreślić – nie wszystkie miasta na terenie dzisiejszej Ukrainy miały prawo organizować samorząd według gramot wydanych w ramach prawa magdeburskiego lub chełmińskiego. Takie gramoty otrzymywały tylko miasta najbardziej znaczące pod względem liczby ludności lub ze względu na funkcje polityczne, gospodarcze i inne. Mniejsze miasta, które nie posiadały odpowiednich gramot, stosowały mniej skomplikowany system samorządu miejskiego. Z reguły obejmowała kolegialny organ przedstawicielski (np. radę), jego kierownika (np. burmistrza, wójta) i organ wykonawczy. Przeważnie brak gramoty magdeburskiej oznaczał brak w mieście sądu miejskiego – lawy.

Teraz na Ukrainie wskazane jest zalecenie wdrożenia podejścia, zgodnie z którym samorzady miast nie powinny być ujednoczone, ale dostosowane do wyzwań stojących przed ogromami terytorialnymi.

Słowa kluczowe: samorząd terytorialny, miasta, miasta średniowieczne, prawo magdeburskie, gramota magdeburska, historia samorządu miejskiego.

Вступ. Значна кількість дослідників зверталась та продовжує звертатись до історичних питань, пов'язаних із появою та розвитком місцевого самоврядування загалом та міського самоврядування зокрема. Не є винятком і місцеве самоврядування.

Незважаючи на те, що питання місцевого самоврядування знаходяться в полі зору доволі давно, вони дещо більшого досліджуються щодо рівня населених пунктів або рівня районів, областей. Привертає увагу те, що в українській юридичній літературі доволі небагато праць присвячено виключно міському самоврядуванню.

Основна частина. Метою статті є дослідити міське самоврядування за часів середньовіччя та сформулювати висновки і пропозиції, які стануть у нагоді під час аналізу сучасного стану самоуправління в містах України. Завданнями, спрямованими на досягнення цієї мети, є проаналізувати позиції сучасних українських вчених щодо магдебурзького права.

Матеріали і методи дослідження. Дослідження побудоване на основі превалювання історичного методу. Також застосовуються такі методи, притаманні юридичній науці, як аналіз, синтез, індукція, дедукція. У процесі проведення дослідження автор спирався на герменевтичний та аксіологічний підходи до вибраної проблематики.

Результати. Відомий дослідник питань місцевого самоврядування в Україні професор О.В. Батанов узагальнив: «У сучасній муніципально-правовій науці майже не викликає сумнівів, що інститут місцевого самоврядування тісно пов'язаний зі стародавнім громадським самоврядуванням та, по суті, генетично сходить до нього. У своєму історичному розвитку інститут місцевого самоврядування на європейському континенті пройшов такі етапи:

- етап полісної демократії (від VI ст. до н.е. до I ст. до н.е.);
- римський етап (I ст. н.е. – IV ст. н.е.);
- етап самоорганізації (IV ст. н.е. – кінець XVIII ст.);
- сучасний етап (з кінця XVIII ст. до сьогодні)» (Batanov, 2010: 248).

Цей розподіл появи та становлення місцевого самоврядування на етапи є таким, що враховує загально-світові тенденції (Mishyna, 2020).

Щодо українських міст В.М. Шкабаро сформулювала, що «конституційноправовий статус міст в Україні є результатом складної та тривалої еволюції цих населених пунктів, яка відбувалася під впливом ряду чинників: від статусу міст-держав грецьких колоній у Північному Причорномор'ї до їх занепаду;

від самоврядних людських поселень, які детермінували виникнення державності у докняжі часи та період Київської Русі, до запровадження європейських форм самоврядування у містах у вигляді магдебурзького права; через бурхливий розвиток міст у період міських реформ часів входження українських земель до складу Російської Імперії до радянського етапу вітчизняної історії, який характеризувався високою урбанізацією та значним збільшенням міст-промислових центрів та виробничих комплексів» (Shkabaro, 2005: 8).

Більш конкретно є пропозиція А.Т. Назарка, яким «в історії розвитку міського самоврядування запропоновано виокремлювати такі основні етапи:

1) зародження, становлення та розвиток міського самоврядування із часів утворення держави східнослов'янських племен на українських землях до середини XIV ст.;

2) міське самоврядування в умовах дії магдебурзького права, що характеризувалося поєднанням місцевих форм самоврядування з елементами західноєвропейської організації (середина XIV – перша половина XIX ст.);

3) міське самоврядування в період існування Російської імперії (друга половина XIX ст. – жовтень 1917 р.);

4) спроби відродження українських традицій міського самоврядування (жовтень 1917 р. – 1918 р.);

5) радянський період розвитку міського самоврядування (жовтень 1917 р. – серпень 1991 р.);

6) міське самоврядування в умовах становлення і розвитку незалежної України (90-і роки XX – початок XXI ст.) (Nazarko, 2015: 7).

В Україні зародження міського самоврядування датується середньовіччям. Як зазначають вчені, «в XI–XIII ст. європейські міста, звільнившись від середньовічних повинностей, стають політичними, економічними і культурними центрами. Більшість економічно сильних міст зуміла відвоювати для себе певне коло вольностей у загальних рамках середньовічної державності. Городяни, ставши економічно соціальною групою, відокремилися у структурі середньовічного суспільства. Оскільки основною соціальною організацією середньовічної держави був принцип станових привілеїв, вони бачили для себе нехай до свободи в юридичному закріпленні своїх прав і вольностей, перетворюючись на особливу групу» (Orlovskaya, 2009: 84).

Міське самоврядування в Україні сягає давних часів. Першими проявами самоорганізації, самоврядування на місцевому рівні вважають віче. Варто зазначити, що цей інститут дійсно був прообразом низки форм безпосередньої демократії, з урахуванням історичних реалій.

Наприклад, у віче не брали участь жінки. Інколи обмежувалась участь у віче і чоловіків, які не мали нерухомого майна. Про це свідчать дослідження літописів, яке провів В. Єрмолаєв. Він зауважив: «Вимагалось, щоб учасник віча був вільний і не знаходився під батьківською опікою або в приватній залежності (закупи, холопи, раби), а також не могли брати участь жінки» (Yermolayev, 2003: 139).

Ще одна цікава риса віче була підкреслена М. Довнар-Запольським: «Для віча не потрібно було певного числа його учасників. Зібрання і рішення вважалися легітимними, якщо кількість учасників була достатньою, щоб прийняте рішення могло бути прийнятим для всієї землі або підтримано – у разі необхідності – силою» (Dovnar-Zapol'skiy, 1906: 16).

Загалом віче стало прообразом багатьох форм безпосередньої демократії на місцевому рівні (Mishyna, 2004). Як резюмувала М.Ю. Бондар, «для того, щоб знайти елементи народовладдя в діяльності віче, а саме прийняття суспільно важливих рішень шляхом народного обговорення, слід дослідити характер зібрань, соціальний статус учасників віче та специфіку питань, задля вирішення яких збиралося віче» (Bondar, 2016: 15). Варто повністю погодитись з її думкою.

У контексті дослідження міського самоврядування вартої уваги той період, протягом якого окремі міста мали свої хартії – прообрази сучасних статутів територіальних громад. Більш поширеним було магдебурзьке право, хоча окремі статuti з'являлись і в рамках хелмінського (гелмінського) права.

Дослідники стверджують: «В українські міста магдебурзьке право прийшло разом із німецькими колоністами, яким князь волинський і галицький Данило Романович (1201–1264) і його наступники давали змогу користуватися власними адміністративними правилами» (Kovalinskiy, 2020). Отже, в процесі огляду магдебурзьких хартій варто виходити із цієї історичної події.

Варто підкреслити, що магдебурзьке право, як витікає з його назви, мало німецькі коріння, загальновідомим є той факт, що місто Магдебург було резиденцією Оттона I – засновника Священної Римської Імперії. О.М. Галямічев підкреслив: «Магдебурзьке право не було єдиною системою німецького міського права, принесеною німецькими колоністами в країни Центральної Європи, але було при цьому найбільш поширеною, а в Польщі – безроздільно пануючою. Важливу роль у цьому відіграли <...> його особливості: <...> стверджуючи принцип міського самоврядування, воно залишало широку свободу у визначенні характеру взаємовідносин міської громади з їх феодальними сеньйорами, що залежало від місцевих умов. Надання тому чи іншому місту магдебурзького права мало наслідком, перш за все, надання йому прав міського самоврядування за магдебурзьким зразком» (Galyamichev, 2019: 180).

Відома білоруська дослідниця проблем рецепції німецького права, у т.ч. німецького міського права, О.Б. Келлер сформулювала висновок про найбільш вагомі причини поширення відповідних положень далеко на схід від Німеччини, до числа яких запропонувала зарахувати такі: «міграційні процеси; колонізація земель на схід

від Німеччини, що знайшла своє вираження у вигляді освоєння нових земель і урбанізації нових територій; зацікавленість приймаючої сторони в переселеннях, прагнення привабити їх комфортними умовами проживання, в тому числі звичним для них німецьким правом. Заклики до колонізації, з одного боку, могли походити від німецьких королів-імператорів, маркграфів, церковнослужителів, з іншого боку, землі своїх королівств, герцогств і князівств закликали заселяти і носії влади Сілезії, Богемії, Моравії, Угорщини та інших регіонів. Важливу роль відіграла епідемія чуми середини XIV ст., яка призвела до спустошення земель, а також міграція єврейського населення в різні регіони через релігійні переслідування» (Keller, 2015: 2).

Р.Є. Делімарський узагальнив: «Серед міст Правобережної України, що мали магдебурзьке право, розрізняють, звичайно, такі, що користувалися цим правом у повній мірі, і ті, що мали неповне магдебурзьке право. До міст першого розряду можна зарахувати лише Кам'янець. До цього ж розряду можна зарахувати і Київ, проте подальша його доля визначалась вже іншими історичними умовами... На Лівобережній Україні врядуванням і судом за магдебурзьким правом користувались лише 10 міст: Чернігів, Ніжин, Переяслав, Стародуб, Козелець, Остер, Почеп, Погар, Мглин, Полтава і Новгородсіверськ. Магдебурзьким правом користувався також і Київ, який хоча і не був приєднаний до Гетьманщини, але з 1654 р. фактично перебував у складі Російської держави і підлягав царській владі. Майже всі ці міста отримали магдебурзьке право, ще перебуваючи під польською владою» (Delimars'kuu, 1996).

Враховуючи ці факти, відомий український історик П.П. Музиченко вважав, що магдебурзьке право застосовувалося для поширення католицької віри та польського впливу на території сучасної України. У своїх працях він обстоював ще одну тезу: в містах на території сучасної України магдебурзьке право ніколи не застосовувалося у повному обсязі (Muzychenko, 2003: 234–235).

На підтримку першої тези П.П. Музиченка можна навести і думку А.Ф. Кістяківського. Він вважав, що магдебурзьке право не було єдиним, уніфікованим. А.Ф. Кістяківський зауважував, що воно «зазнавало змін від місцевих звичаїв та поглядів, що часто діяли поряд із ним і замінювали його» (Kistyakovskiy, 1879: 56).

Аналогічної думки – щодо надзвичайного різноманіття самоврядування міст – дотримувалися й інші вчені. О.С. Забашта зазначає: «Особливо розрізнялися права великих центрів. Вони все далі відходили від магдебурзького зразка» (Zabashhta, 2001: 211). Т.Д. Гошко пояснює: «У процесі рецепції німецького права його норми вступали у взаємодію з місцевими звичаями, з так званим звичаєвим правом, а це призводило на практиці до виникнення локальних різновидів міського права» (Goshko, 2011: 23). Дослідження праць істориків – фахівців із питань німецького міського права – свідчить про те, що міське самоврядування на території України тих міст, які мали відповідні хартії, було доволі різноманітним. А отже, вони цілком справедливо наголошують на тому, що кожне місто мало окремі привілеї та особливості муніципального управління.

На підтримку другої тези П.П. Музиченка можна навести думку фахівця з історії міського самоврядування у Білорусі С.П. Стренковського: «Для дореволюційної російської історіографії було характерним загалом негативне ставлення до магдебурзького права і до створеного у зв'язку з його введенням міського самоврядування. Історики всіляко підкреслювали полонізаторські мети його введення, прокатолицький характер, сприяння відриву міст від волості, в чому бачили причину їх занепаду. Виділяється також прагнення до типізації структури міського самоврядування, <...> перебільшення впливу єврейського населення на життя міст» (Strenkovskiy, 2010: 251). Отже, і цей вчений загалом негативно оцінював вплив німецького міського права на міське самоврядування слов'янських міст.

Варто зауважити, що кожне явище має як негативні, так і позитивні риси, і навряд чи може бути оцінено однозначно негативно чи однозначно позитивно. Варто підкреслити, що позитивною рисою наявності хартій для середньовічних міст України була персоналізація міського самоврядування.

Українським містам «магдебурзьке право надавалось Галицьким князем, Великим князем Литовським або Королем польським і оформлювалось так званими магдебурзькими грамотами, які поділялися на три види:

- із вказівкою про надання місту магдебурзького права;
- без такої вказівки;
- конфірмації (підтвердження магдебурзького права)» (Kravchenko, Bedriy, Hirnyak, 2019: 32).

Відомий фахівець із місцевого самоврядування В.Б. Калиновський зазначив щодо існування магдебурзького права у містах, що «вже тоді здійснювалися представницька та виконавча функції місцевої влади, суть яких полягала передусім у практичних діях бургомистра й ратманів, які контролювали міські доходи й видатки, дбали про укріплення, оборону, забезпечували функціонування міських служб. Лаву очолював вїт, який призначався королем і був найвищою посадовою особою міста. Городянами вїт обирався тільки в місті Києві. Суд лавників розглядав кримінальні справи міщан, а також їхні претензії феодалам» (Kalynovs'kuu, 2016: 75).

К.І. Ровинська узагальнила: «Магдебурзький привілей надавав місту виборний уряд, Раду на чолі з бургомистром. До ради входило шість радців (радників), які обиралися терміном на один рік. Міський суд, званий лавою, теж складався із шести лавників, яких обирали міщани. Очолював суд вїт, який призначався королівським привілеєм пожиттєво або міг бути відкликаний таким же привілеєм» (Rovyns'ka, 2013: 258). Вже з цієї цитати випливає, що були певні варіанти організаційно-правової форми міського самоврядування. Однак навряд чи можна повністю погодитись з узагальненнями К.І. Ровинської.

Більш коректним було б вести мову не про «виборний уряд», а про виборні органи міського самоврядування – ради. Ради були представницьким органом міського самоврядування.

На особливу увагу заслуговують невеликий термін повноважень радників (один рік) та невелика кількість радників. Це давало змогу пильно слідкувати за діяльністю членів ради та оперативно вирішувати

питання про недовіру їм – на наступних виборах не переобираючи таких представників до Ради. Невелика кількість радників також спрощувала громадський контроль за їхньою діяльністю – населення міста, в разі зацікавленості міською політикою, знало усіх членів ради.

К.І. Ровинська згадує про вїйта – вищу посадову особу міського самоврядування, але не вказує на те, що ця посада інколи іменувалася «бургомістр». З огляду на німецькі коріння магдебурзького права, останнє найменування було більш поширеним. Також варто наголосити на тому, що сучасна назва цієї посади – мер, або міський голова.

Наявність міського суду та покладення на раду низки судових повноважень дає змогу сформулювати висновок, що система міського самоврядування, побудована за положеннями магдебурзького права, передбачала «розподіл влади» в місті на «законодавчу», «виконавчу» і «судову», таким чином перетворюючи місто не невелику «державу» з точки зору впровадження такого розподілу і супутніх елементів системи стримувань і противаг.

Висновки. Варто наголосити на важливих для дослідження сучасного стану самоуправління міст в Україні положеннях:

– у кожному місці самоврядування було унікальним, унікальність зумовлювалась особливостями, потребами міста;

– у кожному місті самоврядування було самодостатнім із точки зору наявності представницьких органів, їхніх виконавчих органів (посадової особи з виконавчими функціями), а також судових органів.

Нарешті, варто підкреслити – далеко не усі міста на території сучасної України мали права організувати самоврядування відповідно до грамот, виданих у межах магдебурзького чи хелмінського права. Такі грамоти отримували лише найбільш значні за обсягом населення чи за своїми політичними, економічними тощо функціями міста. Невеликі міста, які не мали відповідних грамот, застосовували менш складну систему міського самоврядування. Як правило, вона охоплювала колегіальний представницький орган (на зразок ради), його керівника (на зразок бургомістра, вїйта) та виконавчий орган. Здебільшого відсутність магдебурзької чи хелмінської грамоти означала відсутність у місті міського суду – лави.

Нині в Україні доцільно рекомендувати впровадити підхід, відповідно до якого самоврядування міст має бути не уніфікованим, а адаптованим до викликів, які стоять перед територіальними громадами.

Список використаних джерел:

1. Батанов О.В. Муніципальна влада в Україні: проблеми теорії та практики : монографія. Київ : Видавництво «Юридична думка», 2010. 656 с.
2. Бондар М.Ю. Конституційний референдум: теорія та практика : дис. ... канд. юрид. наук. Одеса, 2016. 237 с.
3. Галяничев А.Н. О причинах широкого распространения магдебургского городского права в странах Центральной и Восточной Европы. *Известия Саратовского университета. Нов. сер. Серия История. Международные отношения*. 2019. Т. 19. Вып. 2. С. 178–182.
4. Гошко Т.Д. Правовая локация городов Украины XIV–XVI веков: к постановке проблемы. *История и историческая память*. 2011. № 3. С. 9–36.
5. Делімарський Р.С. Магдебурзьке право у Києві. Київ : Соборна Україна, 1996 р. 144 с. URL: <http://litopys.org.ua/magdeb/del02.htm>
6. Довнар-Запольский М.В. Политический строй Древней Руси. Вече и князь. Москва : Издательство И.Д. Сытина, 1906. 63 с.
7. Єрмолаєв В. Віче в Київській Русі – важлива складова державного механізму. *Право України*. 2003. № 3. С. 136–141.
8. Забашта А.С. Магдебургское право: понятие и источники. *Наука и современность*. 2001. № 13-3. С. 207–212.
9. Калиновський Б.В. Місцева публічна влада в Україні: конституційно-правові засади функціонування та розвитку : монографія. Вінниця : ТОВ «Нілан – ЛТД», 2016. 426 с.
10. Келлер О.Б. Распространение средневекового немецкого права на землях Центральной и Восточной Европы в XIII–XVIII вв. : автореф. дис. ... д-ра ист. наук. Минск, 2015. 40 с.
11. Кистяковский А.Ф. Очерк исторических сведений о своде законов, действовавших в Малороссии, под. заглавием: Права, по которым судится Малороссийский народ. Киев : Университет. тип., 1879. 114 с.
12. Ковалинский В. Магдебургия Киева: обязанности, запреты и колонна с яблоком. URL: https://www.weekend.today/spectemy/kievskaja-starina/magdeburgija-goroda-kieva_arhiv_art.htm
13. Кравченко В.В., Бедрій Р.Б., Гірняк В.О. Муніципальне право України у визначеннях та схемах : навчальний посібник. Вінниця : ТОВ «ТВОРИ», 2019. 144 с.
14. Мішина Н.В. Деякі особливості муніципального управління в Лондоні. *Актуальні проблеми держави і права : збірник наук. праць*. 2004. Вип. 22. С. 229–233.
15. Мішина Н.В. Органи самоорганізації населення в Україні: типологія та класифікація. *Наукові праці Національного університету «Одеська юридична академія»*. 2020. Том XX VI. С. 81–89.
16. Музиченко П.П. Історія держави і права України : навч. посібник. 4-те вид., стер. Київ : Знання, 2003. 429 с.
17. Назарко А.Т. Міське самоврядування в Україні : автореф. дис. ... канд. юрид. наук. Одеса, 2015. 26 с.
18. Орловская Е.И. Грамоты на магдебургское право как источник общеземского права Беларуси XVI века. *Статут Вялікага княства Літоўскага 1529 года – падмурак развіцця беларускай дзяржаўнасці і канстытуцыйналізму: да 480-годдзя прыняцця*: сб. науч. тр. / БГУ, юрид. фак.; редкол. С.А. Балашенко [и др.]. Минск: РИВШ, 2009. С. 84–87.
19. Ровинська К.І. Магдебурзьке право як підґрунтя формування місцевого самоврядування на території України. *Теорія та практика державного управління*. 2013. Вип. 2. С. 257–263.

20. Стренковский С.П. Дореволуционная Российская историография городского самоуправления Беларуси в XIV–XVIII вв. *Теория и практика общественного развития*. 2010. № 4. С. 247–252.
21. Шкабаро В.М. Конституційно-правовий статус міста в Україні : автореф. дис. ... канд. юрид. наук. Київ, 2005. 19 с.

References:

1. Batanov O.V. (2010) Munitsypal'na vlada v Ukrayini: problemy teorii ta praktyky [Municipal power in Ukraine: problems of theory and practice]. K. : Publishing House "Legal Thought", 2010. 656 p. [in Ukrainian].
2. Bondar M.Yu. (2016) Konstytutsiynyy referendum: teoriya ta praktyka [Constitutional referendum: theory and practice]. Ph.D. thesis. Odessa. 237 p. [in Ukrainian].
3. Galyamichiev A. N. (2019) O prichinakh shirokogo rasprostraneniya magdeburgskogo gorodskogo prava v stranakh Tsentral'noy i Vostochnoy Yevropy [On the reasons for the wide spread of Magdeburg city law in the countries of Central and Eastern Europe]. *Izv. Sarat. un-that. New ser. Ser. History. International relationships*. Vol. 19. Issue. 2. P. 178–182. [in Russian].
4. Goshko T.D. (2011) Pravovaya lokatsiya gorodov Ukrainy XIV–XVI vekov: k postanovke problemy [Legal location of Ukrainian cities in the XIV–XVI centuries: to the problem statement]. *Istoriya i istoricheskaya pamyat'*. № 3. P. 9–36. [in Ukrainian].
5. Delimars'kyi R.Ye. (1996) Mahdeburz'ke pravo u Kyievi [Magdeburg law in Kiev]. K.: Soborna Ukrayina. 144 p. [in Ukrainian].
6. Dovnar-Zapol'skiy M.V. (1906) Politicheskii stroy Drevney Rusi. Veche i knyaz' [The political system of Ancient Rus. Veche and the prince]. M.: Izdatel'stvo I.D. Sytina. 63 p. [in Russian].
7. Yermolayev V. (2003) Viche v Kyivskiy Rusi – vazhlyva skladova derzhavnogo mekhanizmu [Viche in Kievan Rus – an important component of the state mechanism]. *Pravo Ukrayiny*. № 3. P. 136–141. [in Ukrainian].
8. Zabashka A.S. (2001) Magdeburgskoye pravo: ponyatiye i istochniki [Magdeburg Law: Concept and Sources. Science and modernity]. *Nauka i sovremennost'*. № 13-3. P. 207–212 [in Russian].
9. Kalynovs'kyi B.V. (2016) Mistseva publichna vlada v Ukrayini: konstytutsiyno-pravovi zasady funktsionuvannya ta rozvytku : monohrafiya [Local public authority in Ukraine: constitutional and legal principles of functioning and development: a monograph]. Vinnytsya : TOV «Nilan – LTD». 426 p. [in Ukrainian].
10. Keller O.B. (2015) Rasprostraneniye srednevekovogo nemetskogo prava na zemlyakh Tsentral'noy i Vostochnoy Yevropy v XIII–XVIII vv. : avtoref. dis. ... d-ra ist. nauk [he spread of medieval German law in the lands of Central and Eastern Europe in the XIII–XVIII centuries]. Minsk. 40 p. [in Russian].
11. Kistyakovskiy A.F. (1879) Ocherk istoricheskikh svedeniy o svode zakonov, deystvovavshikh v Malorossii, pod zaglaviyem: Prava, po kotorym suditsya Malorossiyskiy narod [Essay on historical information about the code of laws in force in Little Russia, under. title: Rights by which the Little Russian people are suing]. K. : Universitet. tip. 114 p. [in Russian].
12. Kovalinskiy V. (2020) Magdeburgiya Kiyeva: obyazannosti, zaprety i kolonna s yablokom [Magdeburgia of Kiev: duties, prohibitions and a column with an apple]. URL: https://www.weekend.today/spectemy/kievskaja-starina/magdeburgija-goroda-kieva_arhiv_art.htm [in Russian].
13. Kravchenko V.V., Bedriy R.B., Hirnyak V.O. (2019) Munitsypal'ne pravo Ukrayiny u vyznachennyakh ta skhemakh: navchal'nyy posibnyk [Municipal law of Ukraine in definitions and schemes: a textbook]. Vinnytsya: TOV «TVORY». 144 p. [in Ukrainian].
14. Mishyna N.V. (2004) Deyaki osoblyvosti munitsypal'noho upravlinnya v Londoni [Some features of the municipal government in London]. *Aktual'ni problemy derzhavy i prava: Zb. nauk. prats'*. Vyp. 22. P. 229–233. [in Ukrainian].
15. Mishyna N.V. (2020) Orhany samoorganizatsiyi naseleennykh v Ukrayini: typolohiya ta klasyfikatsiya [Bodies of self-organization of the population in Ukraine: typology and classification]. *Naukovi pratsi Natsional'noho universytetu "Odes'ka yurydychna akademiya"*. Tom XXVI. Odesa. P. 81–89. [in Ukrainian].
16. Muzychenko P.P. (2003) Istoriya derzhavy i prava Ukrayiny : navch. posib. [History of State and Law of Ukraine: textbook]. 4-te vyd., ster. K. : Znannya. 429 p. [in Ukrainian].
17. Nazarko A.T. (2015) Mis'ke samovryaduvannya v Ukrayini [City government in Ukraine]. Ph.D. thesis – extract. Odessa. 26 p. [in Ukrainian].
18. Orlovskaya E.I. (2009) Hramoty na mahdieburshkoje pravo kak istochnik obshchezemskogo prava Bielarusi XVI veka [Charters for Magdeburg Law as a Source of the Common Land Law of Belarus in the 16th century]. Statute of the Grand Duchy of Lithuania of 1529 – the foundation of the development of Belarusian statehood and constitutionalism: to the 480th anniversary of its adoption: Sat. scientific tr. / BSU, jurid. fak. ; redcol. SA Balashenko [et al.]. Minsk: RIVSH. P. 84–87. [in Russian].
19. Rovyns'ka K.I. (2013) Mahdeburz'ke pravo yak pidgruntya formuvannya mistsevoho samovryaduvannya na terytoriyi Ukrayiny [Magdeburg law as a basis for the formation of local self-government in Ukraine]. *Teoriya ta praktyka derzhavnogo upravlinnya*. Vyp. 2. P. 257–263. [in Ukrainian].
20. Strenkovskiy S.P. (2010) Dorevolutsionnaya Rossiyskaya istoriografiya gorodskogo samoupravleniya Belarusi v XIV–XVIII vv. [Pre-revolutionary Russian historiography of urban self-government in Belarus in the XIV–XVIII centuries]. *Teoriya i praktika obshchestvennogo razvitiya*. № 4. P. 247–252. [in Russian].
21. Shkabaro V.M. (2005) Konstytutsiyno-pravovyy status mesta v Ukrayini [Constitutional status of the city in Ukraine]. Ph.D. thesis – extract. Kyiv. 19 p. [in Ukrainian].